

Дегтярь Наталія Вікторівна,
здобувач кафедри теоретичної та прикладної економіки
Сумського національного аграрного університету

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ

У статті досліджено проблеми фінансування збереження екосистемних послуг водно-болотних угідь (ВБУ). Проаналізовано основні переваги та проблеми управління екосистемними послугами водно-болотних угідь. Узагальнено світовий досвід та визначено основні принципи формування сучасних організаційно-економічних інструментів управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, що базуються на застосуванні платежів за екосистемні послуги. Подано механізм управління екосистемними послугами водно-болотних угідь на прикладі банкінгу ВБУ, а також із застосуванням принципів державно-приватного партнерства.

Ключові слова: екосистемні послуги, водно-болотні угіддя, ринок екосистемних послуг, платежі за екосистемні послуги, банкінг ВБУ.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Водно-болотні екосистеми надають безліч послуг, які мають базисне значення для функціонування інших екосистем та є підґрунтям для сталого соціально-економічного розвитку суспільства в цілому. Незважаючи на те, що за останні декілька десятиліть попит на екосистемні послуги водно-болотних угідь зростає, вони все частіше знаходяться під негативним впливом природних та антропогенних факторів, що обумовлює їх деградацію та зменшення потенціалу до продукції цих послуг. Разом з тим в умовах сучасної перманентної фінансово-економічної кризи для багатьох країн постає проблема фінансового забезпечення природоохоронних заходів, від упровадження яких багато в чому залежить еколого-економічна безпека суспільства. У таких умовах виникає необхідність модернізації окремих положень економіки природокористування та пошуку нових фінансових інструментів збереження та відновлення функцій водно-болотних екосистем, що сприяли б формуванню оптимальної основи для подальшого розвитку економіки екосистем в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансування та збереження екосистемних послуг водно-болотних угідь досліджено в наукових працях таких видатних учених, як: Бішоп Дж. [16], Бамбіза М.М. [1], Бобильов С.М. [2], Букварьова О.Н. [3], Глазиріна І.П. [4], Котко О.А. [6], Констанца Р. [17], Лукьянчиков М.Н. [8], Мішенін Є.В. [9], Неверов А.В. [10], Паджіола С. [19], Перелет Р.А. [11], Потравний І.М. [8], Роукрофт П. [20], Рубель О.Є. [12], Сотник І.М. [13] та ін. Проте, незважаючи на існуючі дослідження, багато аспектів зазначеної проблеми залишилися маловивченими, а практичне використання вимагає чіткої систематизації широкого різноманіття організаційно-економічних інструментів управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, що й обумовило вибір теми цього дослідження.

Метою статті є дослідження проблеми фінансування збереження екосистемних послуг водно-болотних угідь та пошук організаційно-економічних інструментів управління екосистемними послугами, які в подальшому доцільно впроваджувати в Україні.

Викладення основного матеріалу. Екосистемні послуги водно-болотних угідь (ЕП ВБУ) є вагомим фактором функціонування та розвитку багатьох галузей народного господарства та формування людського потенціалу як окремих локальних громад, так і суспільства країни в цілому. Для економічних суб'єктів найбільш ефективним стимулом упровадження інноваційних механізмів фінансування збереження та раціонального використання ЕП ВБУ є економічний інтерес, який базується на грошовій вартості, що повинна враховувати системні зв'язки функціонування екосистем, адекватне ставлення до них суспільства як до незамінної умови життєдіяльності. Узагальнення світової практики впровадження організаційно-економічних інструментів управління, що ґрунтуються на платежах за екосистемні послуги ВБУ дозволяє визначити такі основні принципи їх формування [20]:

- стейкхолдери укладають договір із платежу за екосистемні послуги на добровільних засадах;
- оплату здійснюють бенефіціари екосистемних послуг;
- платежі здійснюються безпосередньо постачальникам екосистемних послуг;
- екосистемна цінність повинна переважати над ринковими інтересами постачальника екосистемних послуг (тобто навіть за умови загрози відсутності наступного платежу, постачальник екосистемної послуги повинен гарантовано продовжувати її надавати. Така ситуація має бути узгоджена в контракті з платежів за екосистемні послуги);
- платіж зазвичай здійснюється за отримання екосистемної послуги ВБУ. Однак в окремих випадках умовою отримання платежів може стати вимога до визначеного способу землекористування тощо.

У сучасній системі економіки природокористування України діють економічні інструменти, що базуються на платежах за використання природних ресурсів та за забруднення навколишнього природного середовища, які мають істотні відмінності від платежів за екосистемні послуги (табл. 1).

Таблиця 1 – Ознаки платежів за екосистемні послуги, (сформовано автором)

Ознака	Характеристика
Визначення	Економічний інструмент стимулювання збереження та відновлення функцій екосистем шляхом здійснення превентивних виплат бенефіціарами екосистемних послуг їх власникам або іншим постачальникам на умовах взаємних вигід та ефектів для всіх зацікавлених суб'єктів господарювання
Платник	Бенефіціар екосистемної послуги (отримувач вигід від екосистемної послуги належної якості); суб'єкт господарювання різних ієрархічних рівнів (домогосподарство, громада, підприємства та організації, держава)
Отримувач платежів	Власник екосистемної послуги чи інший її постачальник, який здійснює управління даною екосистемною послугою
Розмір платежів та характер зобов'язань	Розмір платежів визначається умовами договору із платежів за екосистемну послугу та здійснюється на добровільних засадах за умови взаємної вигоди
Принцип платежів	«Бенефіціар платить» – той, хто зацікавлений в отриманні якісної екосистемної послуги
Приклади платежів	Користувачі якісної прісної води платять сільськогосподарським підприємствам, що знаходяться вище за течією, за невикористання чи лімітоване використання у своїй діяльності мінеральних добрив чи інші механізми для підтримки в належному стані прісної води

Однак, на думку А. Неверова, «доцільність відновлення екосистем виходить за межі економічної доцільності вкладення інвестицій у природоохоронні заходи. Тому для економічних суб'єктів, які займаються збереженням, ефективним використанням та відтворенням функцій екосистем, визначальним чинником є їх включення до функціонування «превентивних» організаційно-економічних механізмів, а не до «постфактумних» заходів-результатів» [1; 20]. Така думка підтверджує зміщення світових акцентів у системі економіки природокористування з принципу «забруднювач платить» на принцип «бенефіціар платить».

Системи платежів за екосистемні послуги матимуть успіх лише за умови, якщо постачальник екосистемної послуги отримає компенсацію у розмірі втраченої вигоди від альтернативних видів діяльності, які він не буде здійснювати з метою мати можливість надавати відповідну екосистемну послугу.

З іншого боку, споживач послуги буде готовий заплатити за неї лише в тому разі, якщо він: по-перше, інформований про те, якою мірою саме діяльність постачальника приводить до забезпечення певної якості екосистемної послуги; по-друге, переконаний, що здійснення платежу рентабельне порівняно з можливими альтернативними витратами (наприклад, із вартістю будівництва та експлуатації споруд із очищення води).

Максимальна сума платежів за екосистемні послуги якраз і дорівнюватиме витратам на цей альтернативний спосіб вирішення проблеми. Реальна сума платежів за екосистемні послуги визначається індивідуально в кожному конкретному випадку в процесі укладення угоди між постачальником і споживачем послуги, а також посередником [11].

Проте у разі, якщо постачальників окремої екосистемної послуги декілька, то досить складно бенефіціарам забезпечити такі виплати, що могли б повністю компенсувати всі втрачені вигоди всіх постачальників. За таких умов доцільно створювати ринки екосистемних послуг із залученням до них держави, некомерційних організацій та міжнародних фондів, а також проводити інформаційно-роз'яснювальні заходи для населення про важливість та вигідність збереження екосистемних послуг [9].

Сьогодні організаційно-економічний інструментарій управління екосистемними послугами водно-болотних угідь розвивається, поповнюється новими інструментами та пропонує низку істотних переваг для різних стейкхолдерів екосистемних послуг ВБУ. Перш за все це використання ринкового потенціалу торгівлі квотами, кредитна та депозитна діяльність із управління екосистемними активами, банкінг ВБУ, біржові інструменти, система публічно-приватних партнерств, фінансові інструменти «обміну боргів на природу» та багато інших.

Узагальнені та систематизовані сучасні інструменти, які використовуються для управління екосистемними послугами ВБУ та які можуть бути використані, подані на рис. 1. Ми пропонуємо виділити в окремі групи фінансові та організаційні інструменти управління екосистемними послугами. Фінансовими інструментами, що реалізуються державою, є такі: державні (місцеві) цільові та бюджетні програми, пільгові податки, збори та тарифи, державні гарантії фінансових операцій із екосистемних послуг ВБУ (у тому числі доходів або витрат) та сек'юритизація (процес надання фінансовим активам, що не обертаються, форми ліквідних цінних паперів, що обслуговуються та забезпечуються як самими активами, так і грошовими потоками, генерованими цими активами [15]), спільне фінансування, кредитна та депозитна діяльність щодо екосистемних послуг.

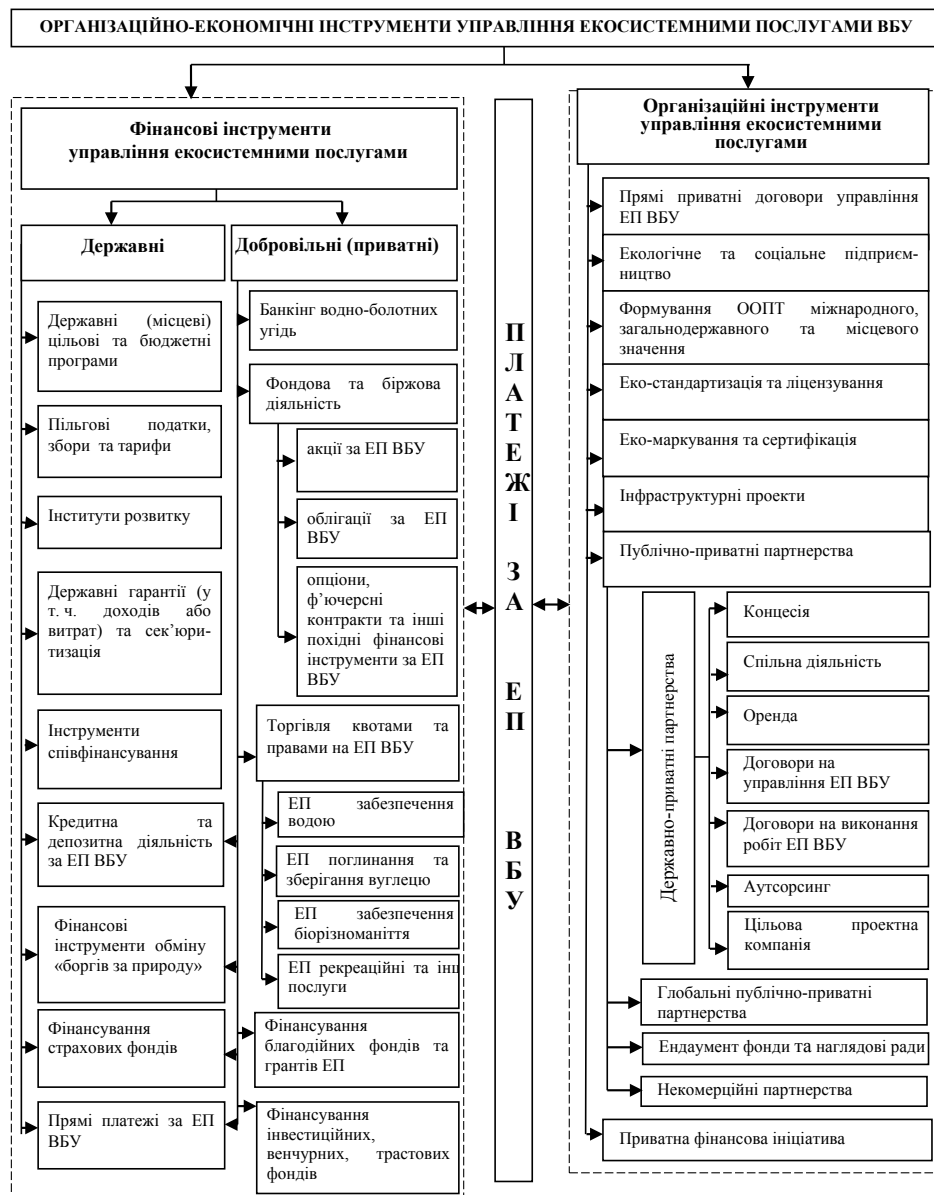

Рисунок 1 – Організаційно-економічні інструменти управління екосистемними послугами ВБУ, (сформовано автором)

Ще на початку дев'яностих років минулого століття найновіші механізми ринкового типу з'явилися здебільшого в тих секторах збереження та використання екосистемних послуг водно-болотних угідь, де отримували вигоди були найбільшими. Зокрема, як свідчить світова практика, такі ринкові механізми були впроваджені з метою розширення й поглиблення ринків індивідуальних біологічних ресурсів водно-болотних

угідь. На сучасному етапі розвитку ринків екосистемних послуг формуються такі його види, що пропонують вигоди, пов'язані зі збереженням екосистемних послуг водно-болотних угідь, як побічного ефекту (екстерналій) ринків непов'язаних ефектів.

Розроблення систем платежів за екосистемні послуги водно-болотних угідь стала іншим новим підходом до розвитку відповідних ринків та формування нової економіки екосистем: механізми платежів заохочують різних суб'єктів господарювання зберігати сукупні об'єднані екосистемні послуги та, у свою чергу, є джерелом більш значних вигід [11].

Метою створення ринків екосистемних послуг є організація системи платежів підприємствам, організаціям або окремим особам за перехід на нову систему господарювання, яка б забезпечувала збереження або збільшення пропозиції цінних екосистемних послуг. Однак не для кожної з екосистемних послуг може бути створений адекватний ринок. Вітчизняні та зарубіжні дослідження вказують на те, що на сьогодні лише для чотирьох категорій екосистемних послуг здійснюються компенсаційні платежі та функціонують відповідні ринки екосистемних послуг [9].

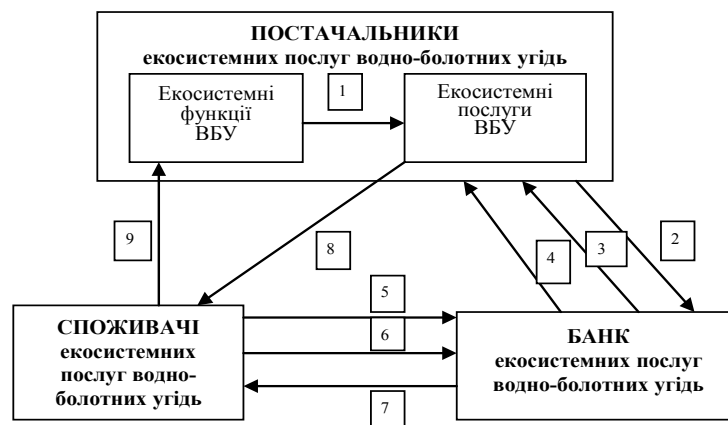
Водно-болотні угіддя можуть надавати всі види екосистемних послуг, для яких сьогодні функціонують ринки, а саме: послуги із забезпечення прісною водою належної якості, поглинання вуглецю, збереження біорізноманіття та естетичних властивостей ландшафтів. Ці групи (кожна містить у собі цілий перелік) екосистемних послуг значно простіше оцінити економічно, а тому і створити для останніх відповідні ринки. Приклади та особливості світової практики функціонування ринків екосистемних послуг розкрито в табл. 2.

Таблиця 2 – Світова практика функціонування ринків екосистемних послуг станом на 2012 рік [18]

Ринки екосистемних послуг	Ринки ЕП з поглинання та накопичення вуглецю лісами			Ринки ЕП з продажу води належної якості	Приватні схеми платежів за водні ЕП у межах межиріч	Ринки платежів за водні ЕП у межах межиріч	Ринки водних ЕП, що знаходяться вище за течією	Ринки ЕП зі збереження біорізноманіття			Ринки рекреаційних ЕП	Ринки генетичних ресурсів
	Обов'язкові	Добровільні договірні	Добровільні договірні в межах програми REDD	Обов'язкові	Добровільні договірні	Обов'язкові	Добровільні договірні	Обов'язкові	Добровільні договірні	Добровільні з державним регулюванням	Добровільні договірні	Добровільні з державним регулюванням
2	26	156	252	20	5	9250	350	3000	25	2000	115000-230000	350
3	181	3000	2000-3000	25	10	12000	370	2600-4000	30	2300	90 000	35
4	470	10-5000	3000-9000	43	50	20000	370	5000-8000	70	2900	200000	100
5	–	22,2	–	0,08	0,02	0,1	-0,03	0,1	0,1	0,01	0,04	0,01
6	2	3	1	2,5	2	2	2	3	3	3	2	3
7	4	4	5	4	5	4	4	4	4	5	4	4
8	1	2	1	1	3	3	1	3	3	4	–	2
9	4	4	5	3	5	4	2	3	5	5	–	4

У табл. 2 *рядки*: 1 – характер інструментів регулювання; 2 – поточний обсяг ринку екосистемних послуг, млн дол. США; 3 – потенційний обсяг ринку до 2014 року, млн дол. США; 4 – потенційний обсяг ринку до 2020 року, млн дол. США; 5 – рівень зростання ринку екосистемних послуг, %; 6 – поточна екосистемна вигода; 7 – потенційна екосистемна вигода; 8 – поточна цінність збереження екосистемних послуг; 9 – потенційна цінність збереження екосистемних послуг. У табл. 2 екосистемна вигода та цінність збереження екосистемних послуг оцінені на одиницю понесених витрат у балах (1 – низька вигода та цінність; 5 – висока вигода та цінність).

Одним із сучасних організаційно-економічних інструментів функціонування ринків екосистемних послуг водно-болотних угідь (ВБУ) є так званий банкінг екосистемних послуг. Банки водно-болотних угідь, або, як по-іншому вони називаються, – банки пом'якшення впливів на водно-болотні угіддя, банкінг ВБУ, – це ринковий інструмент компенсації за негативний вплив на водно-болотні угіддя (рис. 2).

Пояснення: 1 – формування екосистемних послуг; 2 – запит на депозит за визначений обсяг надання (збереження, відновлення) екосистемних послуг ВБУ (у вартісному та фізичному вимірах); 3 – інформація про відкриття депозитного рахунку; 4 – грошові кошти (відсотки за депозит екосистемних послуг); 5 – запит на кредит за використання (або антропогенний вплив) визначеного обсягу екосистемних послуг водно-болотних угідь; 6 – грошові кошти (за визначений обсяг екосистемних послуг, взятих у «кредит»); 7 – інформація про відкриття кредитного рахунку; 8 – використання екосистемних послуг водно-болотних угідь; 9 – антропогенний вплив на екосистемні функції ВБУ

Рисунок 2 – Схема функціонування банкінгу водно-болотних угідь

Відповідно до механізму дії банкінгу ВБУ, у його найбільш простій формі, власник або орендар земельної ділянки накопичує квоти умовних одиниць «компенсаційних депозитів» шляхом відновлення, оптимізації, створення та збереження водно-болотних угідь.

Накопичена сума квот умовних одиниць таких депозитів акумулюється в банках ВБУ та визначається обсягом збережених чи відновлених екосистемних послуг ВБУ. «Компенсаційні кредити» у цих банках зазвичай надаються економічним суб'єктам, які зобов'язані відшкодувати негативний вплив своєї діяльності на той самий тип водно-болотних угідь у цьому або будь-якому іншому районі.

Функціонування банкінгу екосистемних послуг найбільш поширене в США (табл. 3), де вони використовуються як метод економічного стимулювання охорони, збереження та відновлення екосистемних послуг водно-болотних угідь. Більше 400 таких банків офіційно створені в США до 2005 року, 75 відсотків з яких були проінвестовані приватними організаціями, і обсяг наданих кредитів становив 350 млн дол. США.

Таблиця 3 – Основні інструменти ринків екосистемних послуг у США [22]

Організаційно-економічні інструменти	Показник
Фінансові інструменти	
Банкінг ВБУ та фінансово-кредитні програми управління водними екосистемними послугами у США, од.	717
Банкінг ВБУ та фінансово-кредитні програми управління водними екосистемними послугами в інших країнах, од.	28
Банки екосистемних послуг збереження біорізноманітності у США, од.	102
Обсяг кредитів за одну угоду, дол. США	1500-650000
Організаційні інструменти	
Програми управління екосистемними послугами в США, од.	60
Річний обсяг платежів за екосистемні послуги за визначеними програмами в США, млрд дол. США	1,8-2,9

Наприклад, підприємства або приватні особи можуть купити відповідні кредити в банківській мережі «Wetland Mitigation», з метою оплати наслідків руйнування болотних екосистем внаслідок сільськогосподарської або промислової діяльності.

Крім банкінгу водно-болотних угідь, у США була створена система банкінгу зі збереження видів, що перебувають під загрозою зникнення, які можуть бути використані, щоб компенсувати негативний вплив компаній на вразливі види та їх місце існування. У 2005 році обсяг цього ринку становив більше 40 млн дол. США та було здійснено 930 угод і взято під охорону понад 44 600 га місць існування видів, що знаходяться під загрозою зникнення [22].

Основна особливість банків водно-болотних угідь у США полягає в тому, що юридична відповідальність за компенсацію переходить від особи, яка отримала дозвіл (розробника або ініціатора проекту), до банку водно-болотних угідь. Таким чином, купуючи кредити, ініціатор проекту ніби звільняє себе від відповідальності. З моменту вчинення правочину, дозвіл на який дає уряд, банк несе відповідальність за належне управління екосистемними послугами водно-болотного угіддя та здійснює моніторинг у довгостроковій перспективі.

Розвиток і впровадження сучасних організаційно-економічних інструментів управління екосистемними послугами та, зокрема, банкінгу ВБУ, відбувається також у країнах ЄС, Австралії та Канаді. Так, у 2006 році Австралія розпочала проект у Новому Південному Уельсі «BioBanking Bill 2006» з метою створення стимулів для охорони приватних земель із високою екологічною цінністю. Результатом проекту стала купівля господарюючими землекористувачами «кредитів із біорізноманіття» для компенсації негативного впливу, який ті здійснюють на біорізноманітність. У ЄС відповідно до «Стратегії зниження втрат біорізноманіття до 2020 року» розроблено програми функціонування банків з відновлення біорізноманітності.

З метою формування базису для використання організаційно-економічного інструменту банкінгу водно-болотних угідь в Україні потребує розроблення та

впровадження система заходів, зокрема проведення обґрунтованої інвентаризації водно-болотних угідь, ідентифікації екосистемних послуг ВБУ та формування їх реєстрів, а також розроблення методичного та нормативно-правового забезпечення реалізації системи платежів за ЕП ВБУ, визначення засад реалізації фінансово-кредитних основ регулювання ринків екосистемних послуг та банкінгу ВБУ.

В окрему групу інструментів управління екосистемними послугами водно-болотних угідь можна виділити механізми, що базуються на схемі державно-приватного партнерства. За даними досліджень міжнародних інститутів, зокрема Світового банку, кількість упроваджених та реалізованих проектів державно-приватного партнерства в різних секторах економіки, за останні два десятиліття стрімко зростає [21]. Серед регіонів світу лідерами у впровадженні проектів державно-приватного партнерства є країни Європи та Азії. Основними ознаками, що відрізняють проекти державно-приватного партнерства від інших організаційно-економічних механізмів взаємодії держави та бізнесу, є: розподіл ризиків між державою та приватними партнерами; участь усіх сторін партнерства в коопераційному ланцюгу створення доданої вартості за проектом. Як свідчить міжнародна практика впровадження проектів державно-приватного партнерства з метою збереження та відновлення послуг природних екосистем, реалізуються найчастіше у таких формах [7; 14; 16]: 1) проектування, будівництво та експлуатація інфраструктурних об'єктів, кінцевою метою діяльності яких є підвищення якості функціонування екосистем, природних територій та об'єктів та (або) забезпечення раціонального їх використання (наприклад, підвищення якості водних ресурсів, відновлення популяції окремих видів тварин та ін.); 2) проектування, будівництво та експлуатація об'єктів виробничого призначення (у сфері сільського господарства, промисловості тощо), кінцевою метою діяльності яких є підвищення якості функціонування екосистем, природних територій та об'єктів та (або) забезпечення раціонального їх використання; 3) передача приватному сектору на керування природних територій та об'єктів, які залишаються в державній або комунальній власності; 4) передача в концесію та оренду природних територій та об'єктів, що залишаються в державній або комунальній власності; 5) проектування, будівництво та експлуатація доріг та їх інфраструктури (наприклад, лісових доріг); 6) створення державно-приватного партнерства з метою проведення наукових та прикладних досліджень; 7) проектування, будівництво та експлуатація рекреаційних, туристичних та оздоровчих установ та їх інфраструктури в межах окремих природних територій та об'єктів.

Потенційні вигоди можуть містити: зниження витрат державного та місцевих бюджетів на виконання поставлених природоохоронних цілей; підвищення ефективності використання фінансових та кадрових ресурсів проектів або поліпшення ефективності його менеджменту; зниження ризиків або ефективний їх розподіл між партнерами проекту [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Деградація природних екосистем, недостатній рівень ефективності сучасної моделі управління природогосподарюванням та охороною навколишнього середовища в Україні значною мірою обумовили необхідність розвитку науково-методичних підходів до управління екосистемними послугами, що ґрунтуються на модернізації базових принципів екосистемного управління. З цих позицій удосконалення існуючих та впровадження нових організаційно-економічних інструментів управління екосистемними послугами водно-болотних угідь може стати ефективним механізмом збереження природного

капіталу як частини національного багатства України, підвищення ефективності формування економічного потенціалу держави та приватного сектору, досягнення суспільно важливих цілей. Упровадження запропонованих механізмів фінансування та стимулювання збереження екосистемних послуг водно-болотних угідь в Україні потребує реалізації таких заходів:

- формування інституційних засад для розвитку економіки екосистем в Україні на основі платежів за екосистемні послуги;
- ідентифікація переліку основних видів екосистемних послуг водно-болотних угідь (послуг забезпечення, регулювання, підтримки та соціокультурних послуг), насамперед тих, що мають міжнародний статус;
- удосконалення методичних положень оцінки вартості екосистемних послуг водно-болотних угідь як основи для формування системи платежів за екосистемні послуги та впровадження відповідних механізмів фінансування та стимулювання збереження екосистемних послуг;
- визначення порядку вибору та використання фінансових та організаційних механізмів реалізації проектів управління водно-болотними екосистемами з метою стимулювання їх збереження та раціонального використання;
- визначення практичних підходів до реалізації фінансово-кредитних засад регулювання ринків екосистемних послуг в цілому та банкінгу водно-болотних угідь зокрема;
- розроблення методичних принципів залучення екосистемних послуг до системи національних рахунків;
- визначення переліку видів діяльності у сфері збереження, відновлення та сталого використання екосистем, відповідно до яких можуть бути застосовані проекти державно-приватного партнерства згідно з чинними нормами законодавства України.

1. Бамбиза Н.Н. Экономический механизм сохранения биоразнообразия ГПУ «Национальный парк «Беловежская пуца» : дисс. ... канд. эк. Наук : 08.00.05 / Николай Николаевич Бамбиза. – Минск, 2009. – 140 с.
2. Бобылев С.Н. Экосистемные услуги и экономика / С.Н. Бобылев, В.М. Захаров. – М. : ООО «Типография ЛЕВКО». – 2009. – 72 с.
3. Букварева Е.Н. Роль наземных экосистем в регуляции климата и место России в посткиотском процессе / Е.Н. Букварева – М. : Товарищество научных изданий КМК. – 2010. – 97 с.
4. Глазирова И.П. Природный капитал в экономике переходного периода / И.П. Глазирова. – М. : НИИ Природа. – 2001. – С. 204.
5. Дегтярь Н.В. Публічно-приватне партнерство як механізм сталого використання та збереження екосистем / Н.В. Дегтярь, К.В. Павлюк // Фінанси України. – 2012. – № 9 – С. 59-71.
6. Котко А.А. Включение экосистемных услуг в экономические отношения / А.А. Котко // Известия РАН, Серия географическая. – 2009. – № 4. – С. 78-85.
7. Краснопольский Б.Х. Государственно-общественное партнерство в сфере природопользования [Электронный ресурс] / Б.Х. Краснопольский. – М. – 2008. – 112 с. – Режим доступа: <http://ncosupport.ru/info/krasnopol.pdf>.
8. Лукьянчиков Н.Н. Экономика и организация природопользования : учебник для студ. высш. учебн. завед. / Н.Н. Лукьянчиков, И.М. Потравный. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА. – 2012. – 687 с.
9. Мішенін С.В. Розвиток ринку екосистемних послуг як напрямок посткризового зростання

Розділ 5 Екологічний маркетинг і менеджмент

економіки України / Є.В. Мішенін, Н.В. Олійник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – Т.3, № 3. – С.104-116.

10. Неверов А.В. Экологический капитал: содержание и теория воспроизводства / А.В. Неверов, И.П. Деревяго, Д.А. Неверов // Механизм регулирования экономики. – 2010. – Т. 1, № 3. – С. 7-9.

11. Перелет Р.А. Платежи за экосистемные услуги: теория, методология и зарубежный опыт практического использования [Электронный ресурс] / Р.А. Перелет. – Режим доступа: http://wildnet.ru/images/stories/bibl/economy_of_OOPT/Plateji.pdf.

12. Рубель О.Е. Экология ветландов / О.Е. Рубель. – Кишинев : Eco-TIRAS. – 2009. – 252 с.

13. Сотник И.Н. Анализ подходов к экономической оценке экосистемных услуг / И.Н. Сотник, Т.В. Могиленец // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2. – С. 152-158.

14. Треллер Дж. Общий обзор международных подходов и методов взаимодействия организаций государственного и частного секторов в исследуемой области (на территории ООПТ) [Электронный ресурс] / Дж. Треллер. – Сыктывкар. – 2010. – 85 с. – Режим доступа: http://www.undp-komi.org/images/pdf/reports/report_treller-ppp-plru.pdf.

15. Улюкаев С. Секьюритизация активов и секьюритизация банковских активов: как отличать, понимать и трактовать [Электронный ресурс] / С. Улюкаев // Экономический портал – экономика России и мировая экономика. – Режим доступа: <http://institutiones.com/investments/1678-sekjuritizaciya-bankovskix-aktivov.html>.

16. Bishop J. New business models for biodiversity conservation / J. Bishop // Journal of Sustainable Forestry. – 2009. – № 28. – P. 285-303.

17. Costanza R. Ecosystem services: multiple classification systems are needed / R. Costanza // Biological Conservation. – 2008. – № 141. – P. 350-352.

18. Innovative markets and market-like instruments for ecosystem services: the matrix 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ecosystemmarketplace.com/documents/acrobat/the_matrix.pdf.

19. Pagiola S. Payments for environmental services in Costa Rica / S. Pagiola // Ecological Economics. – 2008. – № 65. – P. 712-724.

20. Rowcroft P. Barriers and opportunities to the use of payments for ecosystem services. [Электронный ресурс] / P. Rowcroft, S. Smith, L. Clarke, K.J. Thomson, M. Reed // Final Report. URS Scott Wilson Ltd. London. – 2011. – 220 p. – Режим доступа: <http://randd.defra.gov.uk/Document.aspx?Document=PESFinalReport28September2011%28FINAL%29.pdf>.

21. Summary Data Reports [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ppi.worldbank.org/explore/Report.aspx?mode=1>.

22. US Wetland and Stream Bank Dataset and Analysis [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.speciesbanking.com/pages/us_wetland_stream_banks.

Н.В. Дегтярь, соискатель кафедры теоретической и прикладной экономики Сумского национального аграрного университета

Механизмы финансирования и стимулирования сохранения экосистемных услуг водно-болотных угодий

В статье исследованы проблемы финансирования сохранения экосистемных услуг водно-болотных угодий (ВБУ). Проанализированы основные преимущества и проблемы управления экосистемными услугами водно-болотных угодий. Обобщен мировой опыт и определены основные принципы формирования современных организационно-экономических инструментов управления экосистемными услугами водно-болотных угодий, основанных на осуществлении платежей за них. Представлен механизм управления экосистемными услугами водно-болотных угодий на примере банкинга ВБУ, а также с применением принципов государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: экосистемные услуги, водно-болотные угодья, рынок экосистемных услуг, платежи за экосистемные услуги, банкинг ВБУ.

N.V. Degtyar, Doctoral Candidate of the Department of Theoretical and Applied Economics of Sumy National Agrarian University

Funding and stimulation mechanisms of the wetlands' ecosystem services conservation

The aim of the article. The aim of the article is to study the problems of funding conservation of wetlands ecosystem services and search of organizational and economic management tools of ecosystem services, which can be implemented in Ukraine.

The results of the analysis. Summary of world practice implementation of organizational and economic management tools, based on payments for wetlands ecosystem services, determine the following basic principles of their formation:

- 1) enter into an agreement with stakeholders payment for ecosystem services on a voluntary basis;
- 2) payment perform beneficiaries of ecosystem services;
- 3) payments are made directly to providers of ecosystem services;
- 4) ecosystem value should prevail over the market interests of the ecosystem services provider;
- 5) payment is usually carried out by a wetland ecosystem services, although, in some cases, for receiving payments may be to force a certain way of land use, etc.

The author generalized and systematized modern tools that are used to manage wetlands ecosystem services. Therefore, the author proposed to allocate financial and organizational tools of ecosystem services management into separate groups. Moreover, financial instruments can be divided into public and private (or voluntary).

The government funding instruments primarily include national (local) target program and budget, reduced taxes, duties and tariffs, government guarantees of financial transactions of wetland ecosystem services and securitization, joint financing, credit and deposit activities on wetland ecosystem services, etc.

Conclusions and directions of further researches. In Ukraine the formation of organizational and economic tools of wetlands ecosystem services managing which is based primarily on a system of payments for ecosystem services needs to take into account the following measures: conducting thorough strategic research and applied ecological, economic and other sectorial studies, conducting systematic inventory of wetland and identifying lists of ecosystem services, development of long-term national and regional strategies of recovery, support regulation of the wetlands ecosystem functions, development and formation of the national register of ecosystem services (state and local), the introduction of a pilot practice of payments for ecosystem services; application the practice of the inter-territorial (domestic) offsets and compensation on the conservation, restoration, support ecosystem services, development and improvement of methodologies to assess the economic value of ecosystem services for different types of economic activity in view of the nature of territorial characteristics of Ukraine, formation of regional balance of the wetlands ecosystem services and identifying of «donor regions» and «acceptor regions» of different types of the wetlands ecosystem services in Ukraine, strengthening the regulatory framework of formation of payments and markets of ecosystem services.

Keywords: ecosystem services, wetlands, market of ecosystem services, payments for ecosystem services, wetland banking.

1. Bambiza, N.N. (2009). *Ekonomicheskii mekhanizm sokhraneniia bioraznoobraziia GPU «Natsionalnyi park «Belovezhskaiia pushcha» [The economic mechanism for the conservation of biodiversity of the SEA «National Park» Belovezhskaiia Pushcha]* *Candidate's thesis*. Minsk [in Russian].
2. Bobylev, S.N., & Zakharov, V.M. (2009). *Ekosistemnye usluhi i ekonomika [Ecosystem services and the economy]*. Moscow: Tipohrafiia LEVKO [in Russian].
3. Bukvareva, E.N. (2010). *Rol nazemnykh ecosystem v rehuliatsii klimata i mesto Rossii v postkiotskom protsesse [The role of terrestrial ecosystems in regulating climate and the place of Russia in the post-Kyoto process]*. Moscow: Tovariishchestvo nauchnykh izdaniy KMK [in Russian].
4. Hlasyrina, I.P. (2001). *Prirodnyi kapital v ekonomike perekhodnoho perioda [Natural capital in the economy of the transition period]*. Moscow: NIA Priroda [in Russian].
5. Dehtiar, N.V., & Pavliuk, K.V. (2012). *Publichno-privatne partnerstvo yak mekhanizm staloho vykorystannia ta zberezheniia ecosystem [Public-private partnerships as a mechanism for sustainable use and conservation of ecosystems]*. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 9, 59-71 [in Ukrainian].

6. Kotko, A.A. (2009). Vkluchenie ekosistemnykh usluh v ekonomicheskie otnosheniia [The inclusion of ecosystem services in economic relations]. *Izvestiia RAN, Seriiia heohraficheskaiia – Izvestiia of Russian Academy of Sciences, Geographical Series, 4*, 78-85 [in Russian].
7. Krasnopolskii, B.Kh. (2008). *Hosudarstvenno-obshchestvennoe partnerstvo v sfere prirodopolzovaniia [State and public partnership in sphere of nature management]*. Moscow. Retrieved from <http://ncosupport.ru/info/krasnopol.pdf> [in Russian].
8. Mishenin, E.V., & Dehtiar, N.V. (2010). Rozvytok rynku ekosistemnykh posluh yak napriamok postkryzovoho zrostantia ekonomiky Ukrainy [Development of the ecosystem services market as the direction of the post-crisis economic growth in Ukraine]. *Mekhanizm Rehuliuvaniia Ekonomiky – Mechanism of Economic Regulation, V. 3, 3*, 104-116 [in Ukrainian].
9. Neverov, A.V., Dereviaho, I.P., & Neverov, D.A. (2010). Ekolohicheskii kapital: sodержanie i teoriia vosproizvodstva [Environmental capital: content and theory of reproduction]. *Mekhanizm Rehulirovaniia Ekonomiky – Mechanism of Economic Regulation, 3, 1*, 7-9 [in Russian].
10. Perelet, R.A. (n.d.). Platezhy za ekosistemnye usluhi: teoriia, metodolohiia i zarubezhnyi opyt prakticheskoho ispolzovaniia [Payments for ecosystem services: theory, methodology, and foreign experience of practical use]. *wildnet.ru*. Retrieved from http://wildnet.ru/images/stories/bibl/economy_of_OOPT/Plateji.pdf [in Russian].
11. Rubel, O.E. (2009). *Ekonolohiia vetlandov [Econology of wetlands]*. Kishinev: Eco-TIRAS [in Russian].
12. Sotnik, I.N., & Mohilenets, T.V. (2011). Analiz podhodov k ekonomicheskoi otsenke ekosistemnykh usluh [Analysis of ecosystem services economical valuation approaches]. *Mekhanizm Rehulirovaniia Ekonomiky – Mechanism of Economic Regulation, 2*, 152-158 [in Russian].
13. Treller, J. (2010). *Obshchii obzor mezhdunarodnykh podhodov i metodov vzaimodeistviia orhanizatsii hosudarstvennogo i chastnogo sektorov v issleduemoi oblasti (na territorii OOPT) [An overview of international approaches and methods of cooperation between public and private sectors in the study area (for PAs)]*. Syktyvkar. Retrieved from http://www.undp-komi.org/images/pdf/reports/report_treller-ppp-p1ru.pdf [in Russian].
14. Uliukaev, S. (n.d.). Sekiuritizedatsiia aktivov i sekiuritizedatsiia bankovskikh aktivov: kak otlichat, ponimat, traktovat [Securitization of assets and securitization of bank assets: how to distinguish, understand and interpret]. *Ekonomicheskii portal – ekonomika Rossii i mirovaia ekonomika – Economic Portal – Russia's economy and the world economy*. Retrieved from <http://institutiones.com/investments/1678-sekyuritizaciya-bankovskix-aktivov.html> [in Russian].
15. Lukianchikov, N.N., & Potravnyi, I.M. (2012). *Ekonomika i orhanizatsiia prirodopolzovaniia [Economy and organization of nature management]*. Moscow: UNITY-DANA [in Russian].
16. Bishop J. (2009). New business models for biodiversity conservation. *Journal of Sustainable Forestry, 28*, 285-303 [in English].
17. Costanza, R. (2008). Ecosystem services: multiple classification systems are needed. *Biological Conservation, 141*, 350-352 [in English].
18. Innovative markets and market-like instruments for ecosystem services: the matrix (2012). A forest trends initiative. *ecosystemmarketplace.com*. Retrieved from http://www.ecosystemmarketplace.com/documents/acrobat/the_matrix.pdf [in English].
19. Pagiola, S. (2008). Payments for environmental services in Costa Rica *Ecological Economics, 65*, 712-724 [in English].
20. Rowcroft P., Smith, S., Rowcroft, P., Clarke, L., Thomson, K.J., & Reed, M. (2011). Barriers and opportunities to the use of payments for ecosystem services. *Final Report. URS Scott Wilson Ltd. London*. Retrieved from <http://randd.defra.gov.uk/Document.aspx?Document=PESFinalReport28September2011%28FINAL%29.pdf> [in English].
21. Summary Data Reports. (n.d.). *worldbank.org*. Retrieved from <http://ppi.worldbank.org/explore/Report.aspx?mode=1> [in English].
22. US Wetland and Stream Bank Dataset and Analysis. (n.d.). *speciesbanking.com*. Retrieved from http://www.speciesbanking.com/pages/us_wetland_stream_banks [in English].

Отримано 01.11.2013 р.